

CRNA GORA I ITALIJA: KNJIŽEVNA I JEZIČKA PROŽIMANJA.
STUDIJE U ČAST VESNE KILIBARDE
(UREDILE: OLIVERA POPOVIĆ I DEJA PILETIĆ, NIKŠIĆ:
FILOLOŠKI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE, 2026)

Jelena Knežević, Univerzitet Crne Gore, Filološki fakultet,
jelenak@ucg.ac.me

DOI: 10.31902/fil.54.2026.15

UDC: 82(497.8:450)

Zbornik radova *Crna Gora i Italija: književna i jezička prožimanja* nastao je u čast akademkinje prof. dr Vesne Kilibarde, s namjerom da joj se oda priznanje za njen dugogodišnji rad na osnivanju i utvrđivanju studija italijanistike i komparatistike u Crnoj Gori. Ujedno, riječ je o prvoj ovakvoj publikaciji u izdanju Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

Objavljivanje ovog zbornika i njegova promocija predstavljaju otud značajan naučni događaj za italijanistiku u Crnoj Gori i regionu, ali i prvi, presudni korak ka etabliranju jedne važne akademske tradicije – odavanja priznanja naučnicima koji su cijeli svoj život posvetili posebnim oblastima istraživanja i svojim pregalaštvom trajno obezbijedili mjesto našoj maloj univerzitetskoj zajednici na mapi svjetskih istraživanja u tom domenu.

Dodatnu težinu publikacija dobija time što se u njenom tematskom i metodološkom usmjerenju jasno prepoznaje istraživački horizont profesorke Kilibarde kojoj je posvećen.

Kako naslov zbornika sugeriše, u njegovom su fokusu odnosi dva kulturna prostora, crnogorskog i italijanskog, koji se uspostavljaju na tom svojevrsnom „trećem mjestu“, dobro poznatom u studijama kulture, na mjestu susreta, transfera, komunikacije i stvaranja novih značenja, na mjestu na kojem se identiteti odražavaju jedni u drugima i iznova oblikuju. U tom smislu, zbornik prevazilazi okvire klasične komparatistike i otvara prostor za razumijevanje interkulturnih procesa kao dinamičnih i višeslojnih, kao procesa kulturnog prevođenja, posredovanja i reinterpretacije.

Riječ je o interdisciplinarnoj publikaciji koja okuplja radove iz nekoliko filoloških oblasti: italijanistike, komparativne književnosti, slavistike, lingvistike i prevodilačkih studija, a ta raznovrsnost predstavlja jednu od njenih ključnih vrijednosti. Uprkos raznolikosti,

zbornik odlikuje jasna konceptualna koherentnost: svi radovi okupljeni su oko pitanja identiteta, kulturne komunikacije i kulturnog pamćenja, sagledanih kroz književne tekstove, putopise, arhivsku građu i jezičke fenomene.

Posebno se izdvaja visok nivo naučne utemeljenosti. Radovi su metodološki precizni, oslanjaju se na relevantnu i savremenu literaturu i koriste bogat kritički aparat. Urednički rad je vidljiv u jasnoći strukture i dosljednosti formata, što dodatno doprinosi čitljivosti i akademskoj vrijednosti publikacije.

U književnim studijama, u kojima autorke i autori dotiču različite vidove književnih i kulturnih kontakata između Italije i Crne Gore, često kroz prizmu putopisne literature, do izražaja dolazi način reprezentacije Crne Gore u zapadnoevropskom imaginarijumu. Analize putopisnih tekstova pokazuju kako individualna perspektiva autora oblikuje sliku prostora. Crna Gora se pojavljuje kao mjesto slobode, egzotike, ali i kao prostor projekcija i stereotipa. Ovakvi radovi predstavljaju važan doprinos polju imagologije i kulturnih studija.

U ovom radu Marija Rita Leto analizirajući putovanja Edit Vorton i Meri Edit Daram, nedvosmisleno pokazuje da „ista“ Crna Gora ne postoji kao jedinstvena slika, već kao niz perspektiva, od aristokratski distanciranog pogleda do angažovanog, gotovo etnografskog interesovanja. Tekst demonstrira čitanje putopisa kao diskurzivne forme koja proizvodi značenje i time aktivno učestvuje u formiranju evropskog imaginarijuma o Balkanu.

Kao čitateljka, izdvojila bih rad Ljiljane Banjanin o Umberti Grifini, koji otvara pitanje kulturne medijacije iz mikroistorijske perspektive. Ovaj tekst je važan jer pokazuje kako su upravo pojedinci – prevodioci, posrednici, urednici – ključni akteri kulturnih transfera, iako ostaju na marginama velikih književnoistorijskih narativa. Time se implicitno postavlja i pitanje: kako danas pišemo istoriju književnih veza i koga u njoj vidimo.

Pojedini radovi vraćaju u fokus zaboravljene autore i tekstove – pomorske pisce, prevodioce i kulturne posrednike, preispitujući i proširujući kanon, doprinoseći očuvanju i reinterpretaciji kulturnog pamćenja. Rad Boška Knežića o neobjavljenom rukopisu Domenika de Katanija podsjeća da je arhivska građa uvijek otvoren prostor za nova čitanja i reinterpretacije, i da naš uvid u kulturnu istoriju bez tih, naizgled malih otkrića, ostaje fragmentaran.

Druga cjelina zbornika, posvećena jezičkim i prevodilačkim pitanjima, otvara jednako važan prostor za promišljanje. Posebno su značajni radovi koji se bave prevođenjem kulturno specifičnih termina i izazovima koje pred prevodioce postavlja složeni kulturni proces u

kojem značenje nastaje između dva sistema. Rad Mile Samardžić koji se bavi prevođenjem kulturno specifičnih termina na primjeru posthumno objavljenog djela Umberta Eka prevazilazi analizu konkretnih prevodilačkih rješenja i osvjetljava činjenicu da prevod ni u kom slučaju nije neutralni prenos značenja, nego uvijek podrazumijeva izbor između približavanja i očuvanja razlike.

Potrebno je istaći i radove koji se bave nastavom italijanskog jezika i njenim unapređenjem. Oni demonstriraju konkretne didaktičke implikacije teorijskog razmatranja nastave, od uvođenja savremenih metoda u nastavnu praksu do jačanja interkulture kompetencije kod studenata. Koautorski rad Deje Piletić, Gordane Luburić i Gordane Mušure, usmjeren na potrebe reformisanja nastave italijanskog kao drugog stranog jezika na Univerzitetu Crne Gore, na osnovu empirijskog istraživanja nudi precizno utemeljene i praktično primjenjive smjernice za unapređenje nastavnih programa u savremenom obrazovnom kontekstu.

Izdvaža se, svakako, i rad Julijane Vučo, koji donosi jedinstven istorijski uvid u razvoj i učenje italijanskog jezika u Crnoj Gori, pokazujući kako se didaktički modeli oblikuju u konkretnim društveno-istorijskim okolnostima i kako se ta iskustva mogu čitati i kao polazište za savremena promišljanja za nastavu stranih jezika.

Zbornik *Crna Gora i Italija: književna i jezička prožimanja* u cjelini predstavlja značajan doprinos savremenim humanističkim istraživanjima. Njegova vrijednost jeste u naučnoj preciznosti, ali još više u širini perspektive, budući da povezuje književnost, jezik i kulturu u jednu koherentnu istraživačku cjelinu, otvarajući prostor za dalja istraživanja jadransko-mediteranskog kulturnog prostora.

Konačno, ovaj zbornik nije samo naučna publikacija, on je omaž profesorki Vesni Kilibardi, njenom naučnom radu, njenom dugogodišnjem pedagoškom i kulturnom djelovanju. Čitajući radove unutar okvira zbornika, jasno se prepoznaje bliskost sa njenim naučnim radom i inspiracija u njemu: interesovanje za interkulture veze, za književne i kulturne kontakte između Italije i Crne Gore, za pitanja recepcije i kulturnog posredovanja.

Zbornik tako reflektuje njen naučni opus potvrđujući njegovu trajnu relevantnost, njegov uticaj i podsticaj za dalji razvoj italijanistike u Crnoj Gori i istraživanje književnih i jezičkih kontakata između Crne Gore i Italije u duhu savremenih studija kulture.